

Kuidas teha valge-toonekurgedele pesaaluseid?

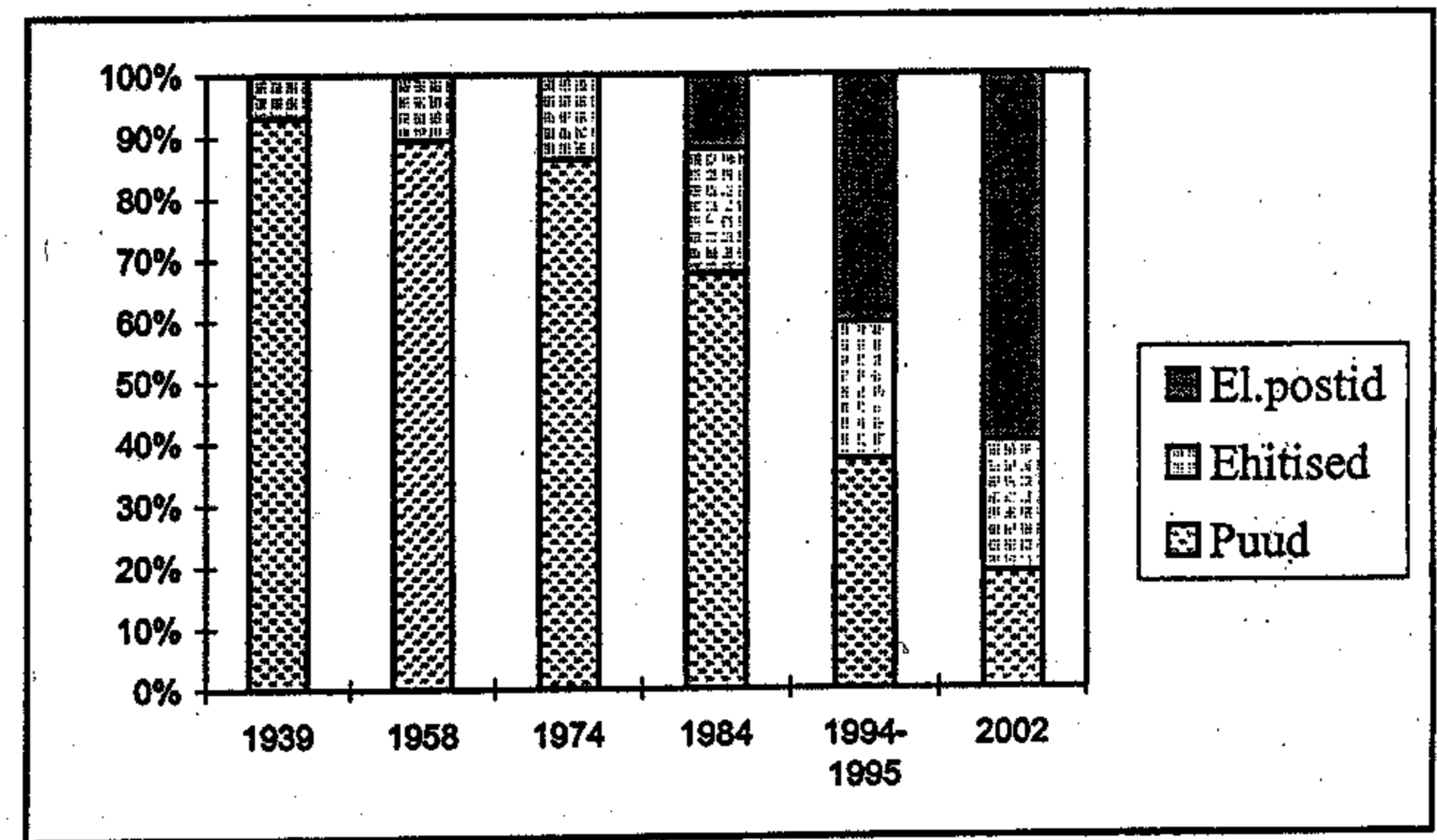
Koostas: Margus Ots

Viimasel ajal on järjest sagedamini Eesti Ornitoloogiaühingust küsitud informatsiooni valge-toonekurgede elu-olu kohta: miks toonekured on elektripostidel pesitsema hakanud, kuidas teha toonekurgedele tehispesi? Käesolevas voldikus üritamegi jagada pisut näpunäiteid ja vastata tekkinud küsimustele.

Valge-toonekure pesapaigad Eestis

Valge-toonekurg on lind, kes pesitseb peaaegu eranditult inimese vahetus läheduses. Enamasti on see tingitud sellest, et inimese juures leidub sobivaid pesapaiku: suured puud, katused, korstnad, postid. Aga inimese juures on ka turvalisem, rõõvloomad ei kipu inimese lähedusse. Pesapaiga valikul on toonekured alati olnud inimese soovist sõltuvad. Valge-toonekured on meil pesitsenud korstendel või on siis pesaalus puu otsa pandud. Viimastel aastakümnetel on toimunud aga oluline muutus – toonekured on kolinud elektripostidele. Kui 1970-ndatel aastatel pesitses Eestis elektripostidel vaid mõni üksik toonekurepaar, siis 1984. aastaks oli elektripostidele kolinud juba 12% toonekurgedest. 1990-ndate aastate keskpaigaks oli elektripostipesade osakaal juba 41% ja 2002.a. andmed näitavad, et elektripostidele on kolinud rohkem kui pooled Eesti toonekured. Millega seda seletada? Üheks oletatavaks põhjuseks võib lugeda arvukuse kiire tõusuga tekkinud liigisisest konkurentsi. Kõik muud sobivad pesapaigad on juba kasutusele võetud ja elektripostide näol on tekkinud valge-toonekurgedel uus pesa ehitamise võimalus. On ju elektriposti konstruktsioon vägagi sobiv ja kindel pesaalus. Suur hulk elektripostipesi on aga suureks peavaluks inimesele. Suur ja vihmadega läbivettinud pesa tekitab sageli lühiseid ja võib isegi oma raskusega juhtmed

katki pressida. Mida sellises olukorras ette võtta? Lihtsalt pesade allalükkamisest ei ole kasu. Toonekurg on väga pesapaigatruu lind ja tuleb üldjuhul kindlasti samasse kohta tagasi ja ehitab pesa uuesti üles. Näiteks Poolas, kus pesitseb kõige rohkem toonekurgesid ja kus elektripostipesade probleem on ka kõige suurem, tõstetakse spetsiaalse alusega pesa juhtmetest pisut kõrgemale ning lind ja inimene saavad taas rahumeelselt koos elada. Meil on Eesti Energia lahenduseks valinud kõige probleemsemates kohtades olevate pesade ümbertõstmise. Vana pesa vahetusse lähedusse on paigutatud uus post koos pesaaluks ja esimesed katsetused on näidanud, et suurem osa uutest pesadest on toonekurgede poolt ka omaks võetud. Käesoleva aasta loenduse tulemused annavad vastused küsimustele, kas elektripostidele kolimine on endiselt hoogustumas ja kas toonekurgesid on suuremal arvul võimalik uutele pesaaluksesse pesitsema meelitada.

Valge-toonekure pesapaigad Eestis aastatel 1939-2002.

Kuidas teha valge-toonekurgedele pesaaluseid?

Valge-toonekurgedele pesaaluseid üles pannes tuleks arvestada sellega, et toonekured pesitsevad peaaegu eranditult inimese läheduses. Metsa pole mõtet valge-toonekurele pesaaluseid teha, sest seal ta kohe kindlasti pesitsema ei hakka. Pesaaluseid võib paigaldada elamute lähedusse nii puude latvadesse kui ka hoonete korstendele ja katuseharjadele, samuti elektripostidele, eeskätt nendesse kohtadesse, kus toonekured on juba ise üritanud pesa tegema hakata, aga mitmesugustel põhjustel pole neil see õnnestunud.

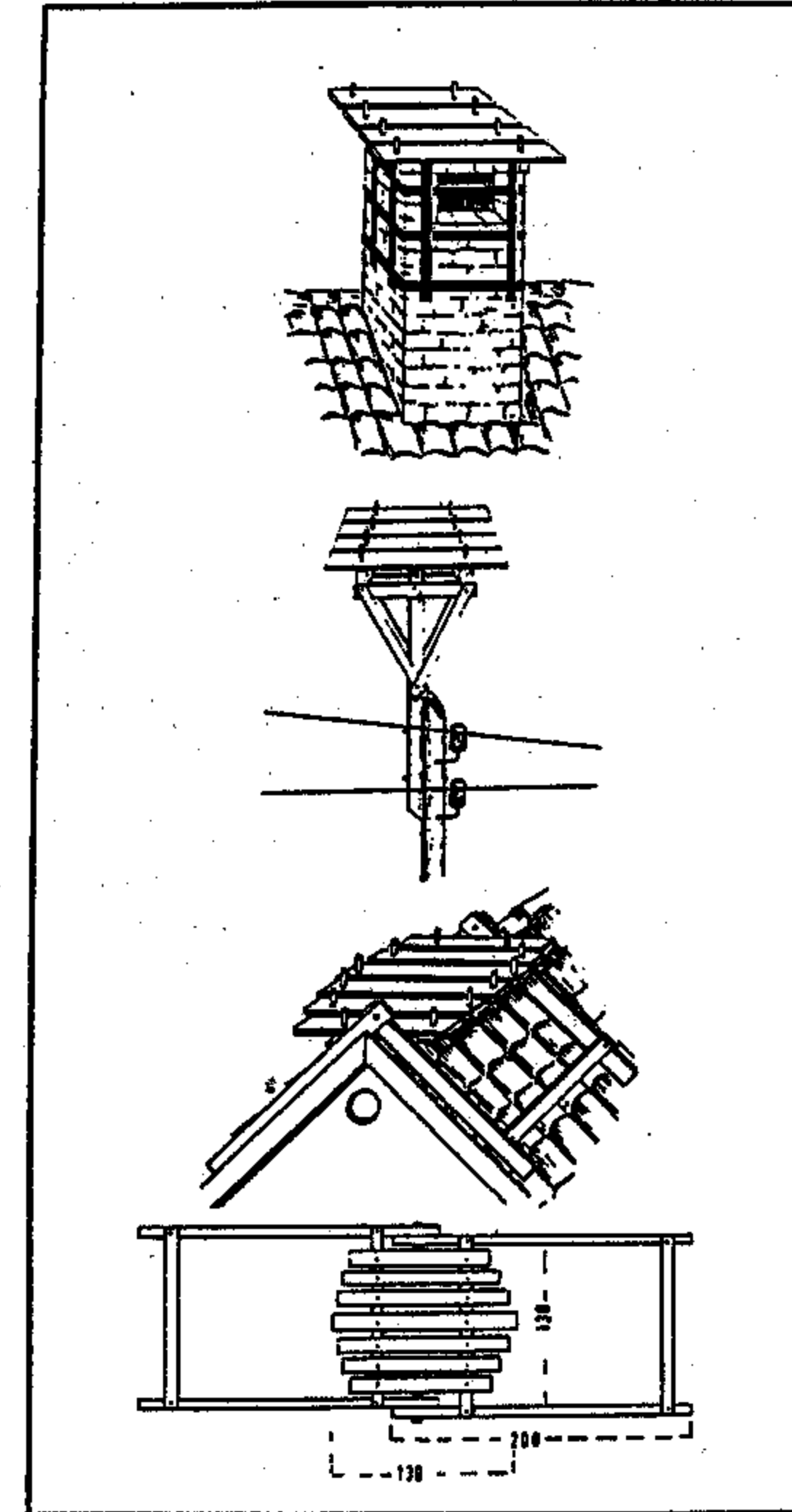
Lihtsaima pesaaluse saame siis, kui võtame puu ladva okstekodarast saadik maha, sinna saab toonekurg ise kerge vaevaga pesa valmis ehitada. Kirjandusest võib leida andmeid ka väga korralike pesaaluste ehitamiseks ja on ära toodud isegi väga täpsed pesa mõõdud. Mõningad neist on alljärgnevalt ka ära toodud.

Kerge vaevaga aga võime ka ise pesaaluse valmis meisterdada. Pesaaluseks sobivad väga hästi vankrirattad, suured korvid, laudadest tehtud raamid või muud taolised esemed. On arvatud, et toonekured kardavad rauda ja pesaaluste tegemisel metallkonstruktsioone kasutada ei tohi. Selle väite on toonekured elektripostidel pesitsedes ise ümber lükanud ja katsed on näidanud, et nad pesitsevad meelsasti ka rauast tehtud alustel.

Pesaaluse ülesseadmisel on kõige tähtsam, et toonekurgedel oleks pesale vaba juurdepääs. Eriti lehtpuudel olevate pesade probleemiks on see, et oksad kipuvad kiiresti üle pesa kasvama, takistades toonekurgedel pesale laskuda. Selliste pesade juures tuleb regulaarselt ülekasvanud oksid maha lõigata.

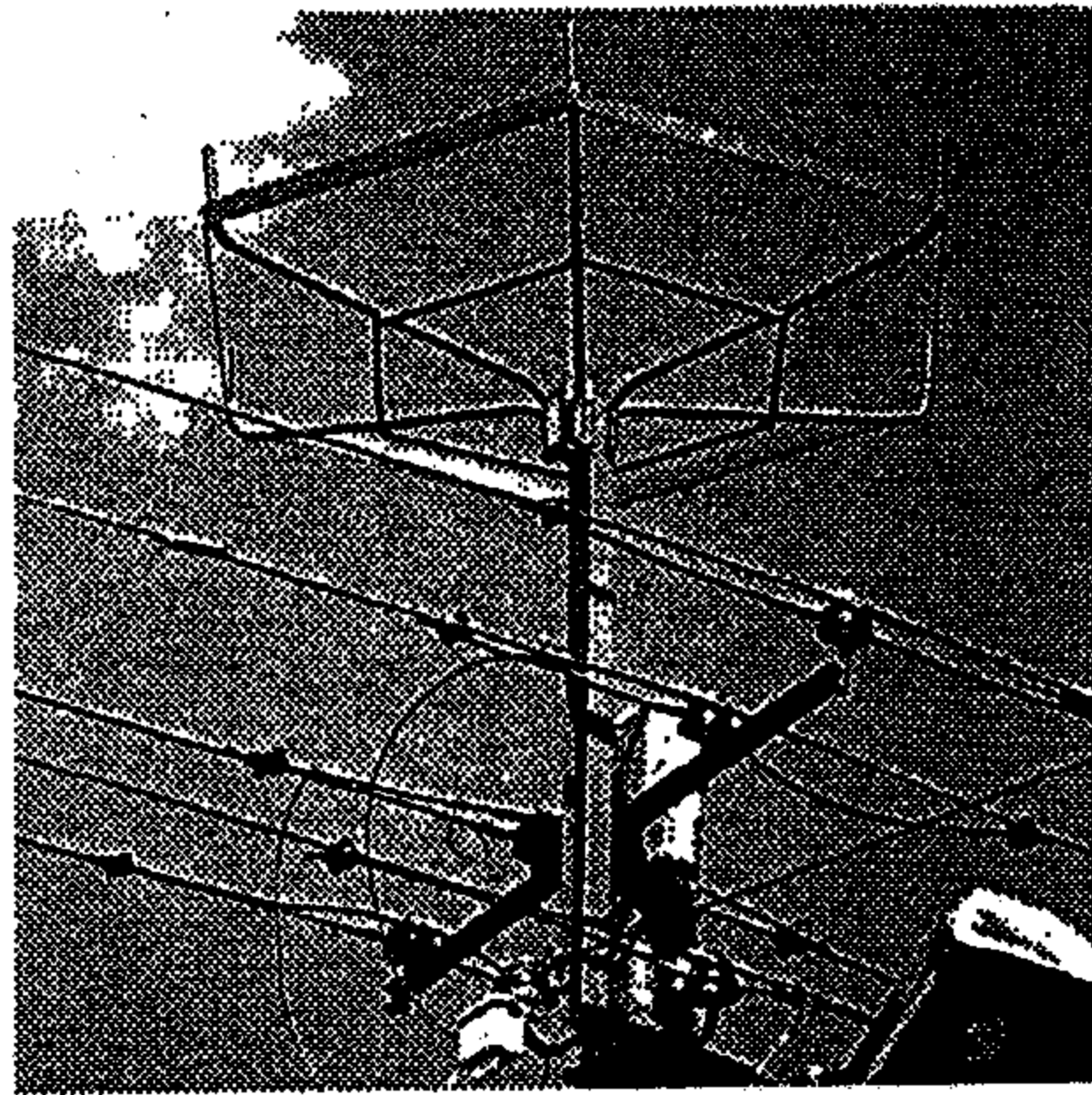
Pesaaalus peab olema ka võimalikult tugevalt kinnitatud. Suur pesa kaalub tublisti üle tonni ja halvasti paigutatud pesaaalus võib juba esimese tormiga koos pesaga alla kukkuda. Sageli tehakse viga, kui pesaalusena kasutatud vankriratas paigutatakse

puu latva ainult rattarummu abil. Selliselt kinnitatud pesaaalus püsib puu otsas harva kauem kui ühe aasta. Kõige kindlamini toetub pesaaalus ikkagi okstekodarale.

Mõningad Saksamaal propageeritud pesaaluste näited (Goos'i järgi, 1977).

Elektripostidelt toonekursesid eemale peletada on asjatu vaev. Lühiseid saab vältida pesadele aluste tegemisega. Alltoodud joonisel on näha suhteliselt lihtne pesaalus, millega on Poolas edukalt probleemi lahendamisele kaasa aidatud (Sokolska ja Polutrenko järgi).

Palju muret tekitavad ka korstendel asuvad pesad. Üheks lahenduseks oleks korstnal olev toonekure pesa pesaaluse abil kõrgemale tõsta, nii et suits pesa alt vabalt välja pääseks. Lihtsam on aga korstna kõrvale katusele uus pesaalus paigaldada ning sel teel toonekured korstnalt eemale meelitada.

Kõrval on ära toodud mõned katuseharjale sobivate pesaaluste joonised (Schüz'i, Creutz'i ja Lattner'i järgi).

